

El darrer dia, Jordi Coca (Edicions 62)

1

Quan vam marxar definitivament de la rectoria de Tirós, on havíem mig viscut gairebé un quart de segle, no em treia del cap *El jardí dels cirerers*, la darrera comèdia d'Anton Txékhov. Nosaltres no érem propietaris de res, no ens havíem arruïnat a l'estranger, i, per tant, no ens angoixa· ven les dificultats econòmiques que a l'obra pateix l'aristòcrata Liubov Andréievna, però indubtablement a Tirós també hi deixàvem una part de la nostra vida. Marxàvem per culpa dels llops del bisbat, ja ho explicaré, però ens endúiem bons records d'aquell llarg període al poble: la il·lusió inicial, quan fèiem la reforma de la casa, els amics que hi vam trobar, les nits d'estiu al jardí, haver tingut el Núvol... Això sí: de tant en tant em venia a la memòria la pèssima impressió que m'havia fet aquell casalat quan, en entrar-hi per primera vegada, vaig constatar l'estat ruïnós dels sostres i les bigues, la humitat i la brutícia que s'acumulaven al bany i a la cuina, i la fortor insuportable de pols i de pixum de les habitacions.

Érem al cor de l'hivern i havíem aparcat a baix, a tocar de la carretera. Bufava una tramuntana dura, gèlida i antipàtica, i, pujant pels carrers empedrats i relliscosos que s'enfilen fins a l'església, el poble ens va semblar literalment mort, devastat, com si hagués patit una guerra recent i tothom n'hagués fugit. En arribar a la plaça rectangular on aleshores hi havia la botiga de queviures, només hi vam veure fantasmes i gats; els fantasmes eren a les façanes velles, brutes i escrostades de gairebé tots els edificis, i els gats, prims, decrepits, neulats de llebrosia, ens observaven avergonyits rere les rodes dels tractors. Pels carrers del voltant hi havia una quantitat exagerada de felins arraulits en sacs llardosos i caixes de cartó; d'altres deambulaven silenciosament arran de les parets, com ànimes en pena i amb alguna menja fastigosa a la boca. Un gat negre amb els ulls encesos va treure el caparró per l'esvoranc d'una tanca, i dues gates blanques van lliscar una darrere de l'altra, com si també fossin fantasmes.

Ens havíem fixat en Tirós l'estiu anterior perquè els paratges de l'entorn enlluernaven: vinyes exultants i gairebé a punt de verema, la serra d'aire sa que ens separa de les lluminoses terres catalanes de França, el silenci vibrant, que al poble hi hagués poca

gent i un bon restaurant rural... També ens van encuriosir el gran xiprer escapçat que era davant de la rectoria, l'església diminuta i el cementiri quasi romàntic i aleshores atapeït de nínxols i tombes, que anys després va ser dessacralitzat i es convertí en un mirador esplèndid. El capellà que aquell dia d'hivern ens va obrir l'antiga rectoria es deia mossèn Joan; no anava gaire abrigat, era jove, intel·ligent, discret, de pell molt blanca, i a mi em va semblar que sortia d'una novel·la de Pavese.

—Hi falta una part del teulat... —ens va advertir honestament mossèn Joan abans d'entrar a l'immoble.

I, efectivament, l'interior era una calamitat i un des·consol: sostres desmesuradament alts i en part enfonsats per les filtracions de pluja, bigues corcades, envans inútils, humitat per tot arreu, mobles vells, trencats i colgats de pols, roba bruta en alguna de les habitacions, incúria ofensiva a la cuina i al vàter, rajoles trencades i aquella pols, molta pols, mil·lennis de pols enganxosa. Calia invertir-hi força diners, en aquella casa, però en general les condicions que aleshores plantejava el bisbat eren raonables: ens oferien aproximadament vint anys de lloguer durant els quals s'aniria descomptant un preu simbòlic fins a amortitzar el capital que nosaltres invertíssim en l'obra. No hi podíem fer res ostentós, i només demanaven que ens integréssim en el poble, que no provoquéssim escàndols i féssim les obres amb els paletes i manobres locals. Tot el que proposaven ens semblava bé, i, com que aleshores vint anys eren una eternitat...

Amb dubtes, així va començar tot. Mesos d'enderrocar envans on després hi hauria la cuina diàfana i el menjador, mesos d'obrir finestrals per gaudir de la claror i la serra, mesos també per refer teulades i construir una gran vidriera que relacionés la sala amb la terrassa, des de la qual baixàvem al jardí per una escala fosca... Els projectes d'habilitació, certament modestos, també passaven per fer-hi una dutxa, per canviar completament la instal·lació elèctrica, per dotar-nos de calefacció i d'una gran estufa de llenya a la cuina. No volíem tocar res estructural, però potenciàvem al màxim els grans espais, de manera que tret de les habitacions, a la planta on viuríem no hi hauria portes. I, tal com s'havia acordat, els paletes i el manobre eren del poble.

Durant les visites de seguiment que fèiem, a més de vigilar el pressupost i de decidir els materials, els colors de les parets, les marques dels electrodomèstics, el terra que posàvem a la cuina i de quin color pintàvem les bigues, solíem anar sovint a dinar o sopar

al restaurant de Tirós. Era emocionant veure que tot avançava a poc a poc i com naixia una vida nova entre aquelles quatre parets. A més d'això, va resultar que ens enteníem la mar de bé amb el mossèn: nosaltres li vam dir de seguida que no érem creients però que apreciàvem el paper social d'una part de l'Església i que teníem molt en compte els valors espirituals. Ell ens va respondre que agràia la nostra sinceritat i que cadascú era lliure de triar el seu camí, i de seguida vam veure que sabia perfectament bé quin era el seu paper en aquella comunitat rural, i jo diria que ens vam fer amics.

La decisió de llogar aquella rectoria, la despesa que ens suposava, l'anar i venir per fer el seguiment de les obres i el projecte inconcret i a llarg termini de quedar-nos-hi a viure, ens estimulava, però també era un neguit, i de vegades jo tenia somnis estranys. En recordo un que va ser recurrent i inquietant durant una temporada: tot i que les obres encara no eren acabades, em quedava a dormir a la rectoria, i, en la quietud de la matinada, em despertava una claror blanquinosa i inestable de fluorescent antic que brunzia lleugerament i feia pampallugues. M'aixecava amb una certa aprensió, mig marejat per les fortors de pintura i dissolvent, i, en entrar a la sala, em meravellava veure una dona ja gran i abillada amb una llarga camisa de dormir immaculadament blanca, que s'asseia al sofà, i, lentament, es duia un cigar a la boca. Fumava ostensiblement, exhalava força fum, un fum blavós i dens, i després llençava despectivament el cigar a terra, i, màgicament, tornava a començar sense que jo aconseguís de veure d'on treia el tabac ni com l'encenia. Quan es cansava de fumar s'enfilava la camisa de dormir cuixes amunt i separava les cames. Jo me la mirava sense gosar de dir-li res, però no tenia por; més aviat estava sorprès, l'observava, i deduïa que aquella dona era més a casa seva que no pas jo.

En un altre somni em despertava de matinada i em sentia empès a inspeccionar obsessivament la rectoria; ho regirava tot, buidava armaris, desplaçava mobles, descobria cambres immenses que encara no havia vist, i, entre els materials dels paletes trobava objectes diversos la majoria dels quals em semblava que duien malastrugança: eren tisoires obertes, pintes brutes, manyocs de cabells foscos, miralls trencats... També veia sobreeixir silencioses i contínues glopades d'aigua del pou que era al jardí, de tal manera que primer s'inundava la planta baixa de la rectoria talment fos una piscina immensa, i després tot l'edifici, però miraculosament ni una sola gota sobreeixia o s'escolava enllà de les nostres parets.

Com que Tirós era un poble petit, d'uns cent cinquanta habitants, no ens va costar gaire de conèixer els veïns: per exemple l'alcalde d'aleshores, el senyor David, que era un home gras, simpàtic, de pell rosada i bon jan. Vivia a tocar de casa, feia un vi blanc excel·lent, s'atabalava quan havia de parlar en públic, i per això mateix a la festa de la vellesa llegia amb dificultat un paper curt i ambigu en què deia que calia respectar els que tenien una certa edat per tot el que havien fet pels més joves. També hi havia el matrimoni silenciós de Cal Pons, el fill del qual de vegades feia bordar els gossos expressament fins al deliri, cosa que mai no vam entendre. I la Marga, que havia heretat la botiga de la seva mare però la va tancar al cap de poc de ser nosaltres al poble, i un dels manobres, escardalenc i nerviós, que es deia Ramon, fumava intensament i era molt aficionat al cinema; parlava amb passió de David Lean, i especialment de les pel·lícules que tenien un plantejament grandios i èpic com ara *El puente sobre el río Kwai*, *Lawrence de Arabia*, *Doctor Zhivago*, *La hija de Ryan*, *Pasaje a la India*... Nosaltres, la Gemma i jo, sempre ens aturàvem a saludar els coneguts, i especialment la gent del restaurant i els treballadors de la cooperativa, un dels quals era l'únic del poble que parlava sistemàticament en castellà, i també ens fèiem amb un parell de residents alemanys que estaven venent rehabilitant una casa amb la intenció de fer-ne apartaments turístics.

El paleta amb qui havíem pactat de fer les obres es deia Santi, i a Tirós era com un líder local perquè organitzava els sopars col·lectius, parava les taules per a les quines, tenia cura del dia de la vellesa i contractava les orquestres per la festa major, amb independència de qui portés la regidoria de cultura o la comissió de joves que també treballava per la festa. Era solter, tenia temps per tot, i malgrat ser barroer en les formes, al poble era molt apreciat. El Santi també fumava desmesuradament, s'afaitava només un dia a la setmana, i, malgrat el que vam saber després, aparentment feia possible que les obres de la rectoria evolucionessin sense entrebancs.

I ens vam anar fent càrrec de com era aquella petita població arrapada a un dels turons de la serra i que en altres moments havia estat una referència pels contrabandistes de tabac, cafè, petroli, publicacions pornogràfiques i ves a saber quantes coses més. Aleshores això s'havia acabat, o es donava d'una altra manera al pas fronterer que,

d'ençà d'aplicar-se les normes europees sobre duanes, depenia oficialment del turisme i de les grans superfícies comercials que s'hi instal·laven. Però hi havia altres negocis en aquella zona, especialment prostíbuls que s'anunciaven amb neons acolorits, i ningú no es queixava. A la frontera s'havia establert, doncs, una falsa normalitat que era impossible sense encobriments de tota mena, cosa que oferia una bona possibilitat literària per endinsar-se en els budells de la política. En canvi Tirós semblava una comunitat on bàsicament s'hi estaven persones jubilades amb la majoria de les quals costava d'establir-hi una mínima relació de confiança perquè, tal com ens havien advertit, el tarannà d'aquella zona era precisament així: de gent malfiada, de poc parlar, i que per no comprometre's saludaven amb un gest breu o amb un petit moviment de cap.

2

Va passar temps, força temps, anys, i un dia d'estiu, quan ja estàvem molt integrats a Tirós, una veïna del poble, la Marta, ens va dir:

—Que potser voleu un gat? En tinc una bona colla de preciosos i no sé què fer-ne. Si no els vol ningú els hauré de matar.

Ingènuament, i sense pensar-ho, li vam respondre que sí, i aquella mateixa tarda vam anar il·lusionats a conèixer la gata, que semblava una gran reina blanca envoltada dels seus gatons, gairebé tots de pelatge clar. Com és lògic, els marruixos no paraven quiets ni deixaven la mare tranquil·la: li grimpaven dificultosament pel llom, frisa·ven per mamar, i també n'hi havia que jugaven entre ells i feien com si es barallessin. Nosaltres, la Gemma i jo, ens vam enamorar d'un moixet que era arraulit en un racó. Ens mirava amb uns ulls blaus esbatanats, com si ens estigués dient: soc jo, trieu-me a mi. I sí, era ell, i la Gemma va proposar que li diguéssim Núvol perquè era com una boleta de cotó clar, com un núvol preciós que havia aparegut a la nostra vida.

Ens el vam endur a casa i va començar una història tendra, amb moments de tota mena, etapes meravelloses i plàcides que ens van enriquir profundament, i alguns períodes durs i amb neguits i dubtes que no s'acabaven mai i semblaven insuportables. Però en conjunt tot allò va esdevenir inoblidable i no hi ha dubte que el Núvol ens l'hem

estimat com un membre més de la família. Jo mai no havia ni sospitat que fos possible de dir una cosa així d'un gat, i en canvi ara em deixo per explicar l'enorme transcendència que va tenir aprendre a conèixer aquest ésser profundament noble i generós, independent en tots els sentits de la paraula, adorable, silenciós, subtil i intel·ligent que va viure dotze anys amb nosaltres. Com que ni la Gemma ni jo teníem cap experiència de cuidar animals, el primer dia en arribar a casa vam deixar curiosament el Núvol al terra de la terrassa, davant d'un platet amb llet. Se'l veia esporuguit i diminut, com un esquitx blanc amb el caparró una mica més fosc on destacaven el musell negre, brillant, i els ulls immensos i blaus i que encara ara veiem quan mirem al cel. I ens vam adonar que ell també ens observava, amb desconfiança i sense ni gosar de moure's.

—És que no ens coneix —va dir la Gemma, i tenia raó.

Al cap d'una estona, el Núvol va començar a passar la llengua rosada pel plat on hi havia la llet i nosaltres, ingenus, vam creure que tot menjant deixaria de pensar en la seva mare, de qui l'havíem separat. Però ens equivocàvem, perquè de sobte va començar a tremolar i a tenir unes arcades i uns vòmits que ens van esporuguir. Es veu que aquella llet no li convenia, que era massa forta, i nosaltres, que no ho sabíem, estàvem angoixats i el vam entrar a casa amb por que li passés res. Poc després, ja més tranquil, va semblar que s'adormia al sofà, damunt d'un gran coixí flonjo que va passar a ser definitivament seu.